HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul - Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından
çıkarılır aylık mecmua

Müdür :

MEHMET HALİT BAYRI

Yedinci cilt : Sayı 73 — 84
İkinciteşrin 1937 — Birinciteşrin 1938

İSTANBUL
BURHANEDDİN BASIMEVİ
1938

Yedinci cildin Fihristi

Sayı : 73 — İkinciteşrin 1937

Sayı : 74 — Birincikânun 1937

Sayı : 75 — İkincikânun 1938

Sayı : 76 — Şubat 1938

Sayı : 77 — Mart 1938

Sayı : 78 — Nisan 1938

Sayı : 79 — Mayıs 1938

Sayı : 80 — Haziran 1938

Sayı : 81 — Temmuz 1938

Sayı : 82 — Ağustos 1938

Sayı : 83 — Eylûl 1938

Sayı : 84 — Birinciteşrin 1938

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul - Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yazı İşleri Müdürü : MEHMET HALİT BAYRI

Yıl : 7 İkincitеşrin 1937 Sayı : 73

İSTANBULDA LOĞUSALIK ÂDETLERİ

Çocuk, ana rahmine düştüğü andan itibaren dokuz ay on gün sonra dünyaya gelir. Fakat bunu kat'î bir müddet olarak kabul etmek doğru değildir. Bu müddetten evvel doğum vak'alarına pek çok tesadüf edilir. Buna mukabil dokuz ay on günü geçirmiş doğum hadiseleri de nadirattandır. Halk arasında, sekiz ay içinde doğan çocuğun yaşamıyacağı itikadı vardır. Buna mukabil yedi ayda doğanlardan yaşıyanların daha çok olduğunu söylerler.

Çocuk dünyaya geldikten sonra ilk yapılan iş, çocuğun babasına — eğer yanında değilse — ve yakın akrabalarına müjdeci göndermektir. Bu müjdeci, ekseriyetle çocuğun ve anasının hizmetinde bulunmuş, onlara hakkı geçmiş bir kadın veya bunun gibi çok yakın tanıdıkların çocuklarıdır. Müjdeciden maksad, hem o sıralarda bu haberi heyecanla bekliyenleri bir an evvel haberdar ederek sevindirmek ve hem de bu vesile ile müjdecinin gönlünü almaktır.

Eğer çocuk doğarken annesi fazla iztirap çekmiş ve hastalanmış ise iki üç gün veya iyi oluncaya kadar Ter döşeğinde kalır [1]. Bazı aileler loğusalık müddetini uzatmak için, loğusalarını hasta olmadığı halde bir kaç gün sonra loğusa döşeğine çıkarırlar. Bazan da kadın doğurduğunun ertesi günü loğusa döşeğine oturur.

Loğusa döşeği, ailenin malî vaziyetine göre değişir. Zengin ve hâli, vakti yerinde aileler en güzel kumaşlardan yapılmış, işlemeli yorgan ve yastıklarla, örtülerle süslenmiş bir karyola hazırlarlar. Bazan, karyolası olmıyanlar yer yatağını da loğusa döşeği haline getirirler.

Loğusa, döşeğinde altı gün kalır ve döşeği yedinci günü kalkar. Bu müddet zarfında akrabalar, ahbaplar, konu komşu ziyarete gelirler. Loğusa bayana :

[1] Ter döşeği, annenin doğorduğu andan loğusa yatağına yatıncıya kadar geçirdiği müddet zarfında yattığı yatağa denir.

✻ HALK TÜRKÜLERİ [1] ✻

Halk türküleri, dil, edebiyat ve sosyal hayatımızı incelemek bakımından fevkalâde önemlidirler.

Cemiyetin ıztırab, sevinç, aşk, ihtiras, dilek ve arzularını bize halk

[1] Halk türküleri hakkında etraflı ve İlmî malûmat almak için :

1 — Halk Bilgisi Mecmuasında (Türküler ve musikimiz) adlı Ahmed Halilin makalesine, S. 150

2 — Darülelhan külliyatının (Anadolu halk şarkıları) eserine ve konservatuvarın halk türküleri neşriyatına, No. 1-6

3 — Mahmud Ragıbın (Anadolu türküleri ve musiki istikbalimiz) adlı eserine S. 187-204

4 — Halk Bilgisi Haberleri dergisinin muhtelif sayılarındaki (Memleket türküleri) adlı yazılarımıza.

5 — Seyfeddin Asaf ve Sezai Asafın (Yurdumuzun nağmeleri),

6 — Sadedtin Nüzhetle Feridin birlikte yazmış oldukları (Konya halkıyat ve harsiyatı) adlı eserlerine bakmalıdır.

— Geçmiş olsun, gözün aydın, derler. Çocuğu severler, kucaklarına alırlar.

Daha henuz doğmuş olan çocuk, pek belli olmamakla beraber, çirkin de olsa hiç kimse bunu his ettirecek harekette bulunmaz. Bilâkis :

— Maşallah, ne güzel çocuk, Allah bağışlasın, derler.

Loğusalık esnasında en fazla riayet edilen âdetlerden biri de yakın akrabaların altın takmalarıdır. Altını ekseriyetle kadınlar takarlar. Bu altınlar bazan loğusanın başı ucundaki yastığa, bazan da çocuğun alnına takılır. Altınların çoğalması loğusa ailesinin şerefini yükseltir.

Yakın akrabaların haricindekiler, komşular, ahbablar da şeker, pasta yaptırırlar veya kadının işine yarıyacak, onun giyebileceği kumaşlardan üç, dört metro alarak getirirler. Mamafi, bir az büyüdüğü zaman giysin diye çocuğa yün takımı veya başka hediyeler getirenler de vardır. Velhasıl herkes bir hediye getirir.

Yine yakın akrabalarda loğusayı ziyarete geldikleri zaman, eğer hediye olarak altın getirmişlerse, çocuğu kucaklarına alarak sevmeğe başladıkları sırada, bu altını usulca ceplerinden çıkararak küçük yavrunun alnına iliştirirler. Bu hediye getirme âdetine «hatır sorma» denir.

Loğusalık esnasında şerbet te dağıtılır. Ekseriyetle sürahilere ve buna benzer cam kaplara konulan ve kırmızı şerbet şekerinden yapılan bu şerbetler, bazan sürahileri kırmızı tüllere sarılarak da gönderilir. Eğer doğan çocuk kız ise, şerbet konan kabın ağzı tülle kapatılır, erkek olduğu takdirde açık bırakılır. Bu suretle herkes doğan çocuğun kız mı, erkek mi olduğunu anlamakta güçlük çekmez.

Naki Tezel

türküleri kuvvet ve samimiyetle ifade ederler. Bu itibarladırki halk türküleri bizde ekseriyetle bir muhitin malı olmaktan ziyade bütün bir ülkenin müşterek malı sayılır.

Halk türkülerimizi toplamak hususunda geç kalmış olmakla beraber şimdiye kadar sarfedilen emekler ve toplanmış olan türküler her halde kıymeti az görülebilecek bir halde değildir. Fakat bu alanda daha yapacağımız ve yapılması gereken pek çok vazifeler vardır. Radyonun geniş bir şekilde yayılışı, gramofonun en uzak köylere kadar girişi, türkülerimizin ölmesinde ve unutulmasında büyük rol oynamaktadır. Ekonomik ve içtimaî hayatımızdaki değişiklik, yollarımızın inkişafı, medenî seviyenin yükselişi, kadın ve erkek arasındaki müsavat, aşiretlerin ve göçebelerin iskân edilmesi, ihtiyarların ölümü, hergün biraz daha halk türkülerinin silinmesine, ortadan kaybolmasına sebebiyet vermektektir. Bu itibarla bütün hızımızla halk türkü ve nağmelerini toplamak, bir taraftan musikimizin inkişafı, diğer taraftan dil ve edebiyatmızın zenginleşmesi; ananalarımızla, etnoğrafya ve folklorumuzun karakteristik esaslarının tesbit ve tayini noktasından çok gereklidir.

Garb uluslarından İspanyollar, Ruslar, Macarlar Fransızlar, Almanlar ve hattâ komşumuz Balkanlılar, halk şarkılarını toplıyarak bastırmış bulunuyorlar. Modern Rus musikisinin inkişafında halk nağmelerinin tesiri büyük olmuştur.

Burada, topladığım ve neşretmeğe devam edeceğim kırktan fazla halk türküsünde musikiye değil, doğrudan doğruya türkülerin güftesine önem vermiş olduğum görülecektir. Bu türkülerin bir çoğunda vezin yoktur, kafiyeler bozuktur, beyitlerin manalarının birbirini tutmadığı da görülecektir. Bu türkülerin şimdiye kadar bilhassa neşredilmemiş olmasına çok dikkat edilmişdir. Fakat neşredilmiş olupta benim gözümden kaçmış olanlar varsa — ki olması çok muhtemeldir — okuyucularımın bunu benim bu işlerde bir selâhiyet sahibi olmadığımı göz önüne getirerek bağışlamalarını dilerim.

Bizde türkülerin iki esas nev'i vardır. Usulsüzler ve usullüler :

Usulsüz musikilere Anadoluda umumiyetle uzun hava derler. Divan, Bozlak, Koşma, Hoyrat ve Çukurova, uzun havalardandır. Bu havalar Saz, Cura, Bağlama, Tanbura, Bozuk ve Meydan Sazı gibi musiki âletlerile çalınırlar.

Usullü havalar, oyun havalarıdırki, Konyada bunlara (Oturak) diyorlar.

Anadolumuzun bir çok köylerinde güzel Saz çalan ve çok güzel türkü söyliyen, şarkı okuyanlarımız vardır. Konservatuvarımızın bir kaç defa tertib etmiş olduğu seyahat esnasında zabtetmiş olduğu halk türküleri içinde cidden güzel olanları vardır.

Ulusal musikimizin kökleri mütehassısların kanaatine göre halk musikisinde ve halk türkülerinin içinde bulunuyor.

Halk türkülerimiz içinde müstesna kıymeti olanlar az değildir. Bugün topladığımız bu halk türküleri yarının yorulmak bilmez musikişinasları ve folkloristleri için esaslı bir malzeme vazifesini göreceği kanaatindeyim.

Bunun içindir ki ellerinde böyle malzeme bulunanların bunu neşretmeleri veya türküyü dinlemek fırsatını elde edenlerin bunları memlekete notalarile birlikte tesbit etmeleri birçok cihetten değerli bir iş olacaktır.

H. T. D.

Karşılama

Oyun havası :

Çıktım tepenin düzüne altyanı harman
Akız senin sevilerin derdlere derman
İğde dalı gevrek olur basmamak ister
Kızın gönlü yüksek olur yaslamak ister

İğde dalı gevrek olur kırılıvirir
İlin oğlu çapkın olur sarılıvirir
İl getirdi ben oynattım çakır Ayşeyi
Okşaya okşaya mekân ettik döşeği

(Dursunbeyde yazılmıştır)

Türkü

Burma burma duman tüter dağın başında
Yazılmadık ferman gelir düşman elinde
Bu yazan yanlış yazmış sarhoş halinde
Gönder bana yazayim zülfü terimle

Uçma turnam uçma çaylar çamurdur
yanağında üç beni var gözleri mahmur
Ben o yari gördüm kaşlar samur
Havada turna sessiz uçar kanadı burma
Ağzı dolu yem getirir şekerli hurma

Türkü

İstanbuldan aman aldırayım fesini
Nerelerden aman işideyim yavrumda sesini
Çok aradım âman bulamadım yavrumda eşki
Yansın İzmir yansın demiryolu yavrumda kül olsun
Beni yardan ayıranlar yavrumda kör olsun

İstanbuldan âman ayva da gelir yavrumda nar gelir
Sırmalı çepken âman ince bele yavrumda dar gelir
Elli beşlik aman öküzle yavrumda az gelir
Yansın İzmir . . . .
. . . .

(İzmirde 1930 yılında yazılmışdır)

Türkü

Dağlarda yaban ardıcı
Dağlarda yaban ardıcı
Dibinde keklik pilici
Dibinde keklik pilici hey
Dost değil yar yüze gülücü
Dost değil yar yüze gülücü
Gel yavrum alayım seni
Bağrıma sarayım ben seni hey

Ne yapalım ey eşim ne yapalım
Ballara da kaymak katalım
Sarılalım da bir gece yatalım
Gel yavrum alayım seni
Bağrıma sarayım ben seni hey...

Koyuvirin gelsin kapıdan
Koyuvirin gelsin kapıdan
Bedestene dönmüş kokudan
Bedestene dönmüş kokudan hey
A Kız seni kimdir okutan
A Kız seni kimdir okutan
Ovalardan kervan geliyor
Derdlere derman geliyor.

(1932 yılında Dursunbeyde yazılmıştır)

 KÖY HEKİMLİĞİNDE EFSUNCULUK

Bu serlevha altında yazacağımız hastalıklar ve bunlardan birçoğunun sihrî merasimle veya efsunculukla tedavi şekilleri mahdud bir mıntakada gördüğümüz ve yakinen öğrendiğimiz vak'alara müsteniddir. Müşahede sahamızın hududu İzmir vilâyetine tâbi Narlıdere köyüdür.

Bu köy halkına Tahtacı unvanı verilmektedir. Bu tahtacılar çok eski zamanlardan beri daima o zamanlarda, yaylalarda ve hulâsa şehirlerden uzak yerlerde yaşamış ve eski göçebelik hayatında mevcud olan eski âdet ve an'aneleri, daha kuvvetli bir surette muhafaza etmiş olduklarından bunların âdetlerinin, hekimliklerinin tetkiki, eski Türk âdetlerinin anlaşılmasına hizmet eder. Bu itibarla Narlıdere köyünde görülen bu âdetleri, en eski Türk âdetlerinin döküntüleri ve bekayası sayabiliriz.

Eski Türklerin dinlerinde sihrin ve sihrî merasimin mevkii ve bilhassa Kamların, hastalıklara ve felâketlere karşı yaptıklarına vâkıf olduğumuz âyinler, büyü ve efsun tarzındaki tedavi şekilleri, son zamanlarda alâka ile tetkik edilmektedir.

Bunların bekayasından olduğuna şüphe olmıyan şu arzedeceğim vak'aların ve müşahedelerin ilim yolcuları için faydalı bir kılavuz olacağını ümid ediyorum.

Türkü

Yandım âman nare
Bulamadım çare
Uğurlar olsun
Şu giden yare

Gittim yolun düzünden
Bulamadım izinden
Ben cevap alamadım
Şu deyyusun kızından
Yandım aman nare
Bulamadım çare

. . . .

Derenin kocukları
Boynunun boncukları
Şu (Balat) ı seviyor [1]
Göbülün kancıkları [2]
Yandım aman çiçeğim
Sana neler biçeyim
Sen doldur ben içeyim

Pençereden el etti
Sensin beni del etti [3]
Hiç bir şeyler bilmezdim
Gâvur gelin öğretti
Yandım aman nare

. . . .

Keklik öter kayada
Benim başım piyade
Derdimi çekemezken
Efkâr bastı ziyade
Yandım âman nare

. . . .

(Dursunbeyde yazılmıştır)

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

---

[1] Balat — Dursunbey
[2] Bir köy adı
[3] Del — Deli demektir

Bu hastalıklar, kısa birer tarifleri ile şunlardır:

Aydaş, küçük çocuklarda cılızlık ve sıskalık hastalığıdır.

Duşşak, yeni yürümeğe başlıyan çocuğun yürümesini temin ve hastalık sebebile yürüyemiyen çocuğu yürütmek için yapılan merasimdir.

Dalak, gebeşlik ve karın şişliği ve biraz yürüyünce şişip yürümeden kalma hastalığıdır. Bir de ekseriya insanın yüzünde çıkan tehlikeli bir çıbandır ki, bu, mevzuumuz haricindedir.

Salğın hastalığına karşı yapılan **Derme Devşirme,** göz değenlere karşı yapılan **Tuz kavurma, Köz söndürme.**

Donanma, kansızlıktan hasıl olan vücuddaki şişlik ve sarılık.

Mide çevirme, midesi bozulanlara yapılan tedavi.

Köstebek, ilkbaharda debreşen ve köstebek yuvası gibi tümsek ve vücudun muhtelif yerlerinde gezen şişdir ki bir veya birkaç yerden delinir, işler.

Dabaz, kaşındıkça vücudda bakla gibi kabarcıklar yapan bir nevi uyuzdur.

Temreğe, çok zaman elde, yüzde ve ağızın etrafında çıkan çatlak ve kellere denir.

Otu Kesme, kan bozulmasından husule gelen ve ekzama nevinden bir nevi sulu kaşıntı hastalığı.

Bu hastalıklardan başka insanın bir yeri kesilirse, kan durmazsa, bunlara karşı tedavi usulleri olduğu gibi, **baygın ayıltmak, yağlı kara. çıban delmek** ve **işletmek** için de birtakım ilâçlar vardır.

Şeytan görmek, şeytan görürsen ona sol elinle silâh atarsın, o zaman şeytan kıvılcım olur ve nihayet söner gider. Şeytandan veya başka bir hayaletten korkulacak olursa kazandan biraz kara kazınır ve suya karıştırıp içilir.

Şeytana silâh atmak, bundan yirmi beş, otuz sene evvelleri idi. Şimdi atılmıyor.

Bu gibi hastalıkların nevi çoktur. Şimdi bunlardan bazılarının sihrî bir şekilde olan tedavi usûllerine geçelim:

Aydaş

Aydaş, cılız çocuklar için yapılır. Miras kazanı üç yol ağzına konur, çocuk kazanın içine oturtulur. Eline bir az leblebi, şeker gibi yiyecek verilir. Bir koca karı **İskeğe** denilen ucu ateşli bir odunu kazanın altına sokarak tılısım yapar, çünkü kazanın altında başka odun veya çalı bulunmaz. Başka bir kocakarı gelir ve söze başlar:

Selâmün aleyküm
Aleyküm selâm
Ne pişiriyorsun ?
Ayduş pişiriyorum.
Pişirebilir misin ya ?

Şişiririm bile diyerek aşçı kocakarı, kazanın içindeki aş olan çocuğu Çomça (kepçe) ile karıştırır. Bundan sonra gelen geçen ateşsiz kazanın altına bir odun sokar, sonra çerez dağıtılır, gelmiş geçmiş olsun dualar edilir.

Dalak Kesme

Dalaklı kimse için kasaptan dalak alınır. Hasta üç yol ağzına sırt üstü yatırılır. Bir kocakarı elinde balta ile gelir, hastanın başındaki diğer kocakarıya selâm verir. Selamı alındıktan sonra iki kocakarı arasında şöyle konuşma başlar:

Çocuğun başındaki — Nereden geliyorsun?
Baltalı karı — Dalak dağından geliyorum.
Çocuğun başındaki — Dalak kesebilir misin ya?
Dalaklı karı — Anasını bile kovalarım.

Der, elindeki baltayı dalaklının karnı üstündeki dalağa yavaş yavaş üç kere vurur. Üç kere böyle gider gelir, sonra hasta kaldırılır. Dalağa kırk tane armud dikeni sokulur ve armud ağacına asılır. Dalak ağaçta günden güne kurudukça, hastanın dalağı da erir.

Derme Devşirme

Derme Devşirme hastalık salgınında yapılır. Derme Devşirme her evde toplanan börülce; fasulye ve emsali hububata verilen addır. Derme Devşirme iki kadın marifetiyle, eski püskü erkek elbisesi giyilir ve türkü söylenerek her kapıya uğranılır ve biraz paçavra ile beraber toplanılır.

Üç yol ağzına kazan kurulur, Derme Deşirme pişirirken, evlerden toplanan paçavralar yanan ateşe atılır. Yemek pişer, herkes o yemekten yer. Paçavraların külleri savrulur. Hastalığın müzminleşmesine gizli fuhş sebeb olduğu için orospuların ... leri bu paçavralar gibi yansın, kül olsun, ortalığın derdi, belâsı başlarına çöksün, duaları okunur.

Tuz Kavurma

Göz değen kimseye tuz kavrulur. Hasta ocağın yanına yatırılır. Tavanın içine biraz iri tuz atılarak ocağa konur, çatırdayan tuzlar tavadan

dışarı sıçradığı zaman, yanmasın diye hastanın başına bir bez veya bağlık örtülür. Tuzu kavuran kocakarı, çatırdı şiddetlendiği zaman tuzu hemen eleğin içine boşaltır. Tuzun çatırdısı kesilinceye kadar eleği hastanın başının üstünde tutar.

Köz Söndürme [1]

Köz söndürme de göz değen kimse için ve tuz kavurmanın arkasından yapılır. Bir kalbur veya elek içine biraz ekmek, biraz beygir gübresi, çil para, ipli iğne, bıçak, ayna ve makas konur. Sonra bir bakır kap içine yarım okka kadar su konulur. Ocaktan birer birer ateş alınır, köz söndüren kadın «Filâncanın gözü» yani Ahmed'in gözü, Mehmed'in gözü diye hastanın yanında bulunanların veya dışarda onu medhedenlerin hepsinin adını anarak bakır kaptaki suyun içine tek tek atar ve o kömürlü suyu da — demirci suyu gibi — hastanın eline, ayağına sürer. Biraz da o sudan içirir. Sonra Fatma Ana aşkına kahve pişirilir, gelmiş geçmiş olsua diye dua edilir. Sonra ekmek, köpeklere, para, yetimlere, iğne, ebeye, ve artan kömürlü su da ayak basılmıyacak bir yere dökülür.

Düşşak Kesmek

Yeni yürümeğe yeltenen veya hastalık sebebiyle yürüyemiyen çocukların düşşağı şöyle kesilir:

Üç yol ağzında çocuğun ayakları bileklerinden birbirine yün iple bağlanır. Düşşağı kesmek için — çocuk tabiatına çeksin diye — intihap edilen akıllı kimse [2] elinde bıçakla koşa koşa gelir, selâm verir. Selâmını çocuğun başında bulunan adam alır ve ikisi arasında şöyle konuşmalar olur:

Çocuğun başındaki elinde lokum olan — Sen necisin ?
Düşşak kesen — Düşşakcıyım.
Evvelki — Düşşak kesebilir misin ya ?
İkinci — Anasını bile kovalarım.

Der, Düşşağı keser. Elinde lokum olan kimse, düşşak kesenin ağzına bir lokum sokar. Üç kere ipler yeniden bağlanıp düşşak kesildikten ve her kesilişinde Düşşakçının ağzına bir lokum sokulduktan sonra merasim biter. Artan lokumları da oradaki seyirciler yerler.

[1] Kor denilen alevsiz ve dumansız ateş.
[2] Oğlanın düşşağını erkek, kadın düşşağını da kadın keser.

(Geçen sayımızdan)

ÇUBUKÇU KIZI

Derken ortanca kız babasının yanına gelmiş. O da:

— Baba ne düşünüyorsun, diye sormuş.

Hasan Ağa ona da demiş ki:

— Bey beni bu gün huzuruna çağırdı. «Has altın, has hümüş, has bakır nedir? diye sordu. Düşündüm, taşındım, beye verecek cevap bulamadım. Kırk gün müsaade aldım. Eğer kırk gün sonra cevap veremezsem beni öldürtecek.

Ortanca kızda şaşırmış:

Dabaz

Dabaz bir nevi uyuzluktur. Kaşındıkça vücudda bakla gibi kabarcıklar yapar. Bu da ayrı bir ocak [1] tarafından tedavi edilir. İteğe denilen deri veya çuvaldan yapılmış unlu sofra, hastanın bütün vücuduna sürülür, bir iki gün, sabah akşam böyle ameliyat yapıldıktan sonra dabazdan eser kalmaz.

Temreğe

Çok zaman elde, yüzde ve ağzın etrafında bulunan çatlak ve kellere temreğe derler. Bu, ocağına gidip yazdırmadıkça geçmez. Bu temreğe, cumartesi ve pazartesi günleri ocak tarafından iğne ile yavaşça ve okumadan yazılır, arkaya bakmadan eve gelinirse birşeycik kalmaz.

Otu Kesme

Bu da ocak tarafından tedavi edilen kaşıntılı bir yaradır. Bu hastalığın kendine mahsus bir otu vardır.

Cumartesi günü ocak kimse bu otu keser, otun kökündeki toprağına biraz su serper, ve bıçakla çamur kazar ve kaşınan yerlere bu çamuru sürer, sonra haydi arkana bakmadan evine git, deyip hastayı uğurlar. Bu hastalığın da bu suretle önü alınmış olur.

Narlıdereli

Ali Kemal Kaygısız

[1] Ocak, başka birinin elini öpmek suretile san'atı elde eden.

— A, baba, demiş, düşündüğün işe bak. Bu da halledilmiyecek şey mi, ben, beni beyin hocasının oğlu istedi de ne çeyiz vereceğim, diye düşünüyorsun zan ettimdi.

Bu sırada Hasan Ağanın küçük kızı gelmiş, babasını kaşları çatılmış, düşünceli görünce:

— Babacığım, demiş, sana ne oldu? Niçin böyle kaşların çatık, gözlerin dalgın, zihnin meşgul, bir düşüncenmi var?

Hasan Ağa, başına geleni bu kızına da anlatmış:

— Sorma kızım, ablalarına da söyledim ya, derdim büyük, bir çare bulamadım. Tabiî sen de onlar gibi bana deva olamıyacaksın...

Küçük kız:

— Olsun, demiş, bir kerre derdin nedir anlıyayım da babacığım, aklım yettiği kadar ben de bir şeyler düşünür, sana yardım etmeğe çalışırım.

Hasan Ağa, kızının israrı üzerine başından geçenleri ona da anlatmış.

Kız, dinledikten sonra gülerek babasının başını okşamış:

— Hele düşündüğün şeye bak babacığım, demiş. Buna cevap vermek o kadar zor değil. Sen hemen bu gün Beye git, deki: «Efendim, sorgularınızın cevapları hazır. Emrederseniz arzedeyim.» Eğer bey, söyle, derse, o zaman, «Has altın siz, has gümüş ağalarınız, has bakır da biz kullarınız» dersin.

Hasan Ağa, küçük kızının bu sözlerine sevinmiş. Derhal sokağa fırlayıp Beyin yanına gitmiş:

— Efendimiz, sorgularınızın cevapları hazır, emrederseniz arzedeyim, demiş.

Bey:

— Söyle bakayım Çubukçubaşı, demiş, ne imiş anlıyayım.

Hasan Ağa hemen cevap vermiş:

— Efendim, has altın siz, has gemüş ağalarınız, hocalarınız, has bakır da biz kullarınız, demiş.

Bu cevap Beyin pek hoşuna gitmiş, fakat, bu cevabı Çubukcu Hasan Ağanın bulduğuna da pek inanmamış, kendisine:

— Peki Hasan Ağa, güzel bulmuşsun, bunları senin aklına kim getirdi acaba, demiş.

Hasan Ağa, saf, temiz, doğru bir adammış. Bu cevabı kızından öğrendiğini saklamamış:

— Bunları küçük kızımdan öğrendim Beyim, demiş.

Bey, Bunun üzerine:

— O halde o kıza benden selâm söyle, kız oğlan kız olduğu halde dokuz aylık gebe olarak huzuruma çıksın, demiş.

Hasan Ağa, Beyden bu emri alınca tekrar eve dönmüş, küçük kız hemen babasının yanına koşmuş :

— Baba ne yapdın, diye sormuş.

Hasan Ağa :

— Ne yapacağım, dediğin cevabı söyledim, demiş.

Kız bu sefer :

— Pek hoşlandı mı, demiş.

Adamcağız :

— Hoşlandı ama, başımıza yeni bir dert çıkardı, demiş.

Kız hayretle :

— Ne oldu, diye sormuş.

Hasan Ağa, doğruyu söylemiş :

— Ne olacak, Bey sana selâm söyledi, kız oğlan kız olduğu halde dokuz aylık gebe olarak huzuruma çıksın, dedi, demiş.

Kız bunu da gülerek karşılamış :

— A babacığım, demiş, bunda zorluk var mı? Bunlar yemek yemekten, su içmekten daha kolay şeyler. Sen üzülme. Ben bunun da yarın sabah çaresini bulurum.

Ertesi sabah olmuş, kız erkenden kalkmış, güzelce hazırlanmış, yanına iki kız kardeşile birde gebe kadın almış, doğru Beyin konağına gitmiş. Geldiklerini Beye haber verdirmişler. Bey bunları huzuruna çağırmış. Gebe kadın baş tarafta olmak üzere Beyin önünde sıralanmışlar. Bey evvela gebe kadına sormuş :

— Sen neye aş eriyorsun, demiş.

Kadın :

— Kaz ile hindi etine, cevabını vermiş.

Büyük kıza dünmüş :

— Sen? Demiş.

O da :

— Ben de ördek ile tavuk etine, cevabını vermiş.

Derken ortanca kıza da :

— Ya sen, diye sormuş.

Bu kız da :

— Kuş eti ile horoz etine, cevabını vermiş.

Sıra küçük kıza gelmiş. Bey sualini ona da tekrarlayınca, kız :

— Ben, karada balığa, suda tereye, cevabını vermiş.

Bu sözleri işiten Bey, yerinden kımıldamış :

— Karada balık, suda tere olur mu, diye bağırmış.

Küçük kız da :

— Kız oğlan kız, dokuz aylık gebe olursa, karada balık, suda tere de olur, cevabını vermiş.

Bundan sonra Beyin iznile huzurundan çıkmışlar. Bey, çubukca Hasan Ağayı çağırmış. Ona demiş ki:

— Allahın emri, Peygamberin kavlile küçük kızını bana ver!

Hasan Ağa yerlere kadar eğilerek:

— Aman efendimiz, demiş, benim kızım size karı olmağa layık değildır.

Bey ise:

— Zarar yok, ben layık olmasa da istiyorum, demiş.

Bunun üzerine Beyin annesi Hasan Ağanın kızına görücü gitmiş. Küçük kız Beyin annesini hürmetle karşılamış, oturmuşlar. Küçük kıza:

— Büyük ablan nereye gitti, diye sormuş.

Kız da:

— Birleri iki etmeğe, cevabını vermiş.

Kadın bu sefer de:

— Küçük ablan nereye gitti, demiş.

Kız

— Çirkinleri güzel etmeğe, cevabını vermiş.

Bunun üzerine kadın:

— Pekiy, sen ne pişiriyorsun, diye sormış.

Kız, alay eder gibi demiş ki:

— Beş aşağı, beş yukarı.

Beyin annesi bu cevaplardan bir şeyi anlamamıs, konağa dönmüş. Bey derhal annesinin yanına gelerek :

— Kızı nasıl buldunuz, diye sormuş.

Kadın:

— Aman oğlum, demiş, ben onun sözlerinden birşey anlamadım. Galiba o kız deli.

Bey birdenbire şaşırmış:

— Yapma anneciğim? Demiş.

Kadın israr etmiş:

— Evvet oğlum, demiş, sorduklarıma öyle cevaplar verdiki, deli olduğuna hükmetmekten başka çare yok.

Derken kadın, aldığı cevapları olduğu gibi söylemiş, Bey o zaman:

— Bunda anlamıyacak ne var anneciğim, demiş. Büyük ablası için, iyilik etmeğe, küçük ablası niçin, gelin başı yapmağa gitti, demek istemiş. Kendisinin de bakla pişirdiğini söylemiş.

Akşam Hasan Ağa evine dönmüş, kızına;

— Bey seninle evlenmek istiyor, demiş.

Kız:

— Pek âlâ, Beye selâm söyle, otuz deve yükü altın yollarsa evlenirim, demiş.

Hasan Ağa birden gözlerini açarak:

— Aman kızım, bu söz beye nasıl söylenir, demiş.

Kız hiç istifini bozmadan:

— Ohalde ben de Beye varmam, cevabını verivermiş.

Ertesi günü Hasan Ağa, çaresiz kızın istediğini Beye söylemiş. Bey hemen otuz deve altın gönderilmesini emretmiş. Altunlar develere yüklenmiş. Develer katar yapılmış, yola çıkarılmış. Deveci develeri çekip giderken aklına geleni kendi kendine mırıldanırmış;

— Bu kız hem Beye varıyor, hem de otuz deve yükü altın alıyor. Bir deve yükü altın eksik alırsa ona birşey olmaz. Amma bir deve yükü altını kendi evime brakırsam ben zengin olurum.

Deveci, bu düşünce üzerine bir deve yükü altını kendi evine brakmış, yirmi dokuz deve yükü altını da Hasan Ağanının evine getirmiş, kıza:

— Beyin selâmı var, demiş, emanetleri göderdi.

Bunun üzerine develer içeri çekilmiş, yükleri indirilmiş, kız bakmış ki otuz deve yükü altın geleceği yerde yirmi dokuz deve yükü altın gelmiş. Ozaman deveciyi çağırarak:

— Sen de Beye selâm söyle, demiş. Bütün müslimanlar senede otuz gün oruç tuttukları halde kendisi ne için yirmi dokuz gün tutuyor?

Deveci kızın evinden çıkmış, Beyin yanına gelmiş, Beye:

— Emanetleri götürdüm efendim, demiş. Fakat Hasan Ağanın kızı bunları kabul etmedi. Her kes senede otuz gün oruç tutuğu halde Bey niçin yirmi dokuz gün tutuyor, dememi söyledi, size selâm yolladı.

Bunları dinliyen Bey, gülmüş. Sonra deveciye:

— Senin boynunu vurdururum, demiş. Evine götürdüğün altınları hemen şimdi Hasan Ağanın kızına teslim et!

Bu emri alan deveci, kendi evine braktığı altınları da Hasan Ağanın evine götürmüş. Kız, istediği altınların bu defa tamam olduğunu görmüş, deveciye:

— Beye selâm söyle, artık düğün tedarikine başlasınlar, demiş.

Devecinin bu haberi getirmesi üzerine derhal düğün hazırlığına başlanmış. Hazırlık bitince kırk gün, kırk gece düğün yapılmış, çubukçu Hasan Ağanın kızı ile Bey evlenmişler. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine ....

ARAP

Evvel zaman içinde zengin bir adam, bu adamın da üç tane kızı varmış. Adam Hicaza gitmeğe kalkmış. En büyüğü:

— Baba bana kemer getir, demiş.

Ortanca:

— Ben de küpe isterim, demiş.

Küçük ise:

— Bana bir Van kedisi getir, demiş. Eger unutursan yarı yolda dumana tutulur, ne ileri, nede geri gidemezsin...

Adam da:

— Peki kızım, unutmam, demiş.

Hicaza gitmiş, hacı oldukdan sonra büyük kızın kemerini, ortanca kızın küpesini almış. Küçük kızın kedisini unutmuş. Yarı yola geldiği zaman etrafını duman kaplamış, ne ileri, nede geri gidememiş. O sırada küçük kızının Van kedisini unuttuğunu, bunun için bu hale düşdüğünü hatırlamış:

— Ah! demiş.

Derhal olduğu yerde bir Arap peyda olmuş. Adama:

— Baba, ne için ah çektin, diye sormuş.

O da başına gelenleri anlatmış. Sonra Arap:

— Peki, ben seni aydınlığa çıkarırsam, kızlarından birini bana verirmisin, demiş.

Adam razı olmuş. Arap bir yaylı koşarak adamı evinin önüne getirmiş:

— İşte geldin, demiş.

Adam büyük kızını Araba vermiş. Arap, kızı evine getirmiş. İnsan etile kırk odanın anahtarını teslim etmiş:

— Otuz dokuzuncu odaya kadar aç, kırkıncıyı açma, diye tenbih etmiş. Kız da açmıyacağını söylemiş.

Arap daima insan eti yermiş. Dağlarda, kırlarda bulduğu adamı evine getirir, öldürür, kırkıncı odaya asarmış.

Kız, dayanamayıp kırkıncı odayı da açınca bir çok adamların asılı olduğunu görmüş, benzi uçmuş.

Sonra Arap giderken kıza insan eti vererek:

— Bu eti yiyeceksin, demişmiş. Eğer yemeyip saklarsan, ete, «Neredesin» diye sorarım. O da bana nerede olduğunu söyler.

Kız eti yememiş. Küle gömmüş. Arap geldiği zaman ete:

— Neredesin, diye sormuş.

Et de:

— Küllük içindeyim, diye cevap vermiş.

Arap bunu duyunca:

— Sen bana yaramazsın, diyerek kızı kesmiş, kırkıncı odaya asmış. Arap derhal bir yaylıya binerek kızın babasına gitmiş. Ona:

— Büyük kızın yalnız durmaktan usanıyor, demiş. Ortanca kardeşini yanına istiyor.

Babası ortanca kızını da göndermiş. Arap büyük kıza yaptığını ortanca kıza da yapmış. Onu da keserek kırkıncı odaya asmış. Birkaç gün sonra gene adama gitmiş;

— Çocuklarının ikisi de geziyor, fakat küçük kardeşleri de olmadığı için içlerine sinmiyor, onu da getir, diye beni gönderdiler, demiş.

Ahmak adam Araba kanarak küçük kızını da vermiş. Küçük kızı kedisini de beraber götürmüş.

Arap diğer kızlara yaptığını buna da yapmış. Kırk odalı evi teslim etmiş, insan eti vermiş. Geldiği zaman:

— Eti yedin mi, diye sormuş.

Kız:

— Yedim, diye cevap vermiş.

Arap ete:

— Neredesin, demiş.

Et:

— Sıcak yerdeyim, diye cevap vermiş.

Arap buna memnun olmuş. Kıza sarılarak:

— Sen benim işime yararsın, demiş.

Halbuki kız, eti kedisine yedirmişmiş.

Bir gün kız kırkıncı odayı açıp kardeşlerini görünce şaşkına dönmüş.

Arap meseleyi anlamış. Kıza:

— Ne oldu küçük hanım, demiş. Canın sıkılıyor galiba, annemi getirsem konuşurmusun?

Arap, dışarı çıkmış, kadın kıyafetine girerek kızın yanına gelmiş:

— Nasılsın kızım, iyi misin, benzin uçmuş, niye merak ediyorsun, kardeşlerin nerededir, iyi geçiniyor musun, diye bir sürü sualler sormuş:

Kız da:

— Evet anne, demiş, rahatım pek iyi, hiç bir kederim yok.

Arap, silkinerek eski kıyafetini almış, kıza:

— Babanı getirsem konuşur musun, demiş.

Kız da:

— Konuşurum, çok iyi olur, demiş.

Arap gene silkinmiş. Kızın babası kıyafetine girmiş. Kızla konuşmağa

başlamış. Kız, Arabın annesine söylediklerinin aynını söylemiş. Babası bir silkinmiş, Arap şekline girmiş.

Bu sefer Arap:

— Lalamı getirsem konuşur musun, demiş.

Kız buna da razı olmuş. Arap, lalası şekline girerek gelmiş:

— Vay hanım sultanım nasılsın, ben yokken siz nerede idiniz, çoktan beri sizi görmüyorum, benziniz uçmuş, derdiniz nedir, diye sormuş.

Kız da başından geçenleri birer birer anlatmış. Lalası arada sırada dişlerini açarak gülermiş. Kız birkaç defa:

— Lala yapma, korkuyorum, demiş.

Böyle korktuğu halde anlatmakta devam etmiş. Lala onun yanında bir silkinmiş, Arap kıyafetini almış. Kız da oracıkta düşerek bayılmış. Birkaç dakika sonra ayılmış, Arap bu kıza da :

— Sen de benim işime yaramazsın, gel bakalım seni de kardeşlerinin yanına göndereyim, demiş.

Kız, Araba :

— Abdest alayım da ondan sonra beni öldür, demiş.

Arap ise:

— Ya kaçarsan, diye sormuş.

Kız da:

— Belimden bir ip bağla, ucunu tut, ben abdest alır gelirim, demiş.

Arap buna razı olmuş. Kız aşağı inmiş. Belindeki ipi merdivene bağlamış. Oradan kaçmış, bir hamama gitmiş. Orada bir kadın görmüş. Kadına:

— Ah anneciğim, demiş, ne olur senin kızın olayım. Eğer buraya bir Arap gelirde beni sorarsa «Benim kızımdır» diyerek Arabı azarlarsın...

Kadın, peki, demiş. Kıza başka elbise giydirerek kıyafetini değiştirmiş.

Arap aşağı musluğa indiği zaman kimseyi bulamamış. Hemen kızın peşine koşmuş. Hamama gitmiş. Orada oturan kadına:

— Buradan bir kız geçti mi, diye sormuş.

Kadın hiç istifini bozmadan:

— Gönderdim, diye cevap vermiş.

Arap bu sefer karşıda oturan kızı göstererek:

— Ya bu oturan kimdir, demiş.

Kadın ise :

— O benim kızımdır, cevabını vermiş. Kimi arıyorsan git başka yerde ara!

Arap hamamdan çıkarak şüpheden kurtulmak için tekrar evine gitmiş.

O sırada kadın da kıza:

— Şurada bizim deve çobanı vardır, demiş. Ona git, o seni kurtarır.

Kız, koşa koşa deve çobanının yanına gitmiş. Meseleyi anlatmış. Ço-

ban, kızı devenin hamudunun altına sarmış. Deve hamudunu üstüne örtmüş. Eline de dokuz, on tane çuvaldız vermiş:

— Arap hamudu açarken sen çuvaldızı deveye batırırsın, demiş.

Arap yolda bir çoban görmüş, ona:

— Buradan bir kız geçti mi, diye sormuş.

Çoban da :

— Ben görmedim, diye cevap vermiş.

Arap, deve hamudlarının altını muayene ederken, kız da çuvaldızı deveye batırmış. Deve de ortadan kaybolmuş. Deve, kızı büyük bir adamın evine götürmüş Adam deveyi görünce kapının önüne çıkarak kızı içeri almış. Fakat bu adam kızın babası değilmiş. Bir kaç gün sonra kızı oğlu ile evlendirmiş. Üç çocuğu olmuş.

Bir gün Arap dilenciliğe başlamış mış. Bu adamın evine gelmiş, kapıyı çalmış. Kızın annesi:

— Git kapıyı aç, şu dilenciye bir dilim ekmek ver, demiş.

Kız bir dilim ekmek vermış. Arap ona:

— Bu senin yanına kalmaz, ben sana gösteririm, demiş.

Derken arap bir gün herkesin ruhunu bir şişenin içine koymuş. Sonra bir koç şekline girerek bu zengin adamın duvarları arasına katılmış, eve girmiş .

Kız bunun farkına varmış, annesine :

— Bir davar fazla, bu muhakkak Araptır, demiş.

Annesi ise :

— Belki bu bir fakirin hayvanıdır, demiş. Sahibi çıkınce veririz.

Arap birkaç gün gidip geldikten sonra ruh dolu şişeyi almış. Bir kuyu kazarak içine girmiş. Kıza:

— Nasıl, teslim olacak mısın, demiş, yoksa oğlunun biri gider!

Kız :

— Hayır, demiş.

Arap, çocuğun birini ateşin içine atmış. Yine kıza:

— Teslim olacak mısın, diye sormuş.

Kız yine hayır cevabını verince, ikinci çocuğu da ateşe atmış. Kız, kocasını bir türlü uyandıramamış. Dışarıya bağırmış, kimseye duyuramamış. O sırada bir kuş, kendi lisanile :

— Şu şişeyi kır, demiş.

Kız şişeyi kırar kırmaz kocası uyanmış:

— Ne dir o, diye bağırmış.

Kız da :

— Ne olacak, demiş, koçu çıkarmadınız, işte sizi iki evladınızdan ayırdı. Hani oğulların?

Adam etrafına bakmış, çocukların ikisi yok. Hemen yanındaki kılıncı çekerek Arabı öldürmüş. Sonra cesedini ateş kuyusuna atmış. Bundan sonra tekrar düğün yapmışlar, mesud yaşamağa başlamışlar...

HÂİN TEYZELER

Vaktiyle bir Kadının üç kızı varmış. Bu kızların en büyüğünü o şehrin dervişlerinden biri istemiş. Kadı razı olmuş. Dervişle kızı evlendirmişler. Fakat kız, kocasile hiç konuşmuyormuş. Ertesi gün derviş, kızı babasının evine göndermiş. Yine bir kaç gün sonra ortanca kızını Kadıdan istemiş. Ortanca kızı ile de evlenmişler. Bu da ablası gibi hiç söz söylememiş. Ertesi günü derviş onu da babasının evine göndermiş.

Bu sefer sıra küçük kıza gelmiş. Derviş onu da istemiş. Nihayet onunla da evlenmişler. Akşam yemek sofrasını kurarken, kız:

— A beyim, tuzu unuttuk, demiş.

Derviş bu söze memnun olmuş. Bundan sonra beraber yaşamağa başlamışlar.

Bir gün dellal, çarşıda bağırarak bir büyük konağın eşyasile beraber satıldığını ilân ediyormuş. Dervişin karısı, kocasına:

— Paramız olsaydı bu konağı alırdık, demiş.

Derviş hemen kulübenin altına inmiş. Kıza oradaki altınları getirmiş, göstermiş:

— Bu altınlarla o evi alırız, demiş.

Evi alarak yerleşmişler. Kulübenin altındaki paraları çuval çuval eve taşımışlar. Birkaç ay sonra da kız gebe kalmış.

Tam dokuz ay, on gün olmuş. O gün dervişin karısı ablâlarını çağırmış. Çocuk da doğmak üzere imiş. Ebe karyolanın baş ucunda duruyormuş. Ablaları da hizmet ediyorlarmış. Biraz sonra güzel, nur topu gibi, biri kız, diğeri oğlan ikiz çocuklar doğmuş. Bunu çekemiyen ablaları, ebeyi kandırarak doğan çocukları alıp yerine iki tane köpek yavrusu koymuşlar. Hemen köpek yavrularını alarak eniştelerine gitmişler, ona:

— Bak, demişler, sen kardeşimizi aldın ama o ne doğurdu gör.

Bu sözlerden sonra köpek yavrularını göstermişler.

Buna fena halde hiddetlenen Derviş, karısının yedi kat yerin dibine gömülmesini, köpeklerin de sandıkla nehire atılmasını söylemiş. Hâin teyzeler çocuklarla köpekleri hep bir sandığa koyup nehire atmışlar. kardeşlerini de büyük kapının altında yedi kat yer kazıp iyice gömmüşler.

Biz gelelim sandığa... Suyun akıntısile giden sandık bir değirmene takılmış. Baranın sahibi ihtiyar bir karı koca imiş. Değirmenin işlemediğini görünce korkularından kapıdan dışarı çıkamamışlar. Dışarıda haydutlar

vardır, zannediyorlarmış. Uzun düşüncelerden sonra ikisi de birden dışarı çıkmışlar. Değirmenin çarhına bir sandığın takılı olduğunu görünce altın zannederek sevinmişler. hemen alıp içeriye götürerek açmışlar. Nur topu gibi iki çocukla köpekleri alıp büyütmeğe başlamışlar.

Değirmenciye Allah hiç evlât vermediği için, o, bunları çok seviyormuş. İyi beslenen çocuklar gittikçe büyüyor, gürbüzleşiyorlarmış.

Dört beş yaşlarına gelince kapının eşiğine çıkıp oturmaları için değirmenci babaları müsaade etmiş. Artık her akşam köpeklerle birlikte kapının önünde el ele oturmıya başlamışlar, gelen geçeni seyrediyorlarmış.

Çocukların hakikî babasının yolu burası olduğundan, Derviş her sabah, akşam buradan geçiyor, böyle güzel çocukları olmadığına, Allah'ın kendisine köpek yavruları verdiğine müteessir oluyormuş. Hatta bazı defa çocukların yanına gelerek onları okşuyormuş.

Değirmenci ermiş olduğu için, Dervişin, bu çocukların asıl babası olduğunu biliyormuş. Bir günDerviş sabredemeyip Değirmenciye :

— Çocuklarınız çok hoşuma gitti, demiş. Çok terbiyeliler. Bir günlük bize misafireten götüreyim.

Değirmenci buna müsaade etmiş. Cuma günü gelerek çocukları almasını söylemiş. Sonra Değirmenci, çocukları yanına çağırarak:

— Evlâtlarım, demiş, şimdiye kadar ben sizi büyüttüm. Fakat asıl babanız demin buraya gelen adamdır. Cuma günü gelerek sizi alacak.

Değirmenci bundan sonra teyzelerinin yaptığı fenalığı da anlatmış.

Cuma günü olmuş. Cocuklar hazırlanarak hakikî babalarını beklemeğe başlamışlar.

O sırada Değirmenci bunların yanına yaklaşmış :

— Evlâtlarım, demiş, şimdi eve gidince büyük kapıdan kat'iyen girmeyin. Çünkü orada anneniz yatıyor. Belki size de bir tuzak kurulmuştur. Duvarı yıktırarak giriniz. Yemeğe büyükler başlamadan siz başlamayınız. Kahve getirirlerse içmeyiniz !

Biraz sonra Dervış gelmiş, çocukları almış. Eve geldikleri zaman çocuklar ı

— Biz kapıdan girmeyiz, dıvar yıkılırsa gireriz, demişler.

Ne kadar ısrar etmişlerse de çocuklara dinletememişler. Dıvar yıktırılmış, içeri girmişler. Teyzeleri karşılarına çıkarak bunları karşılamışlar. Fakat bunların kızkardeşlerinin çocukları olduğunu anlamışlar. Zehirlemek için birbirlerine işaret etmişler.

Bir az sonra teyzeleri bunlara kahve getirmiş. Çocuklar:

— Kahve içemeyiz, diyerek reddetmişler.

Sonra ortaya yemek sofrası kurulmuş. Köpekler kucaklarında olduğu halde çocuklar sofraya oturmuşlar. Ortaya evvela çorba gelmiş. Teyze hanım, çocuklara :

EREĞLİ ŞAİRLERİ

Halk edebiyatının ünlü aşinaları arasında adları tarihe geçmemiş mütevazi sanatkârların bu gün kıyıda, köşede meraklılar elinde kalmış bir hayli eserleri vardır. Bize bir Dertli veya Figanî kadar kıymet gösterecek, zevk verecek olan bu eserlerin bazısı kirli defterleri arasında zaptedebilmiş, bazıları sözlerini hafıza kudreti ile başkalarına, takdirkârlarına yazdırarak toplayabilmiş olmalarına rağmen ölümlerinden sonra dağılmış, kaybolmuş, yırtılmış veyahut başka ellerde saklı bulunmuş olmakla istifadeyi güçleştirecek bir şekil almıştır.

Esefle söylemek lâzımdır ki bazı meraklılar buldukları malzemeyi umumî istifadeye terketmiyerek her türlü yardımdan da müstağni görünmektedir.

— Haydi evlatlarım, demiş, başlayın! Siz misafirsiniz, evvela başlamak size düşer.

Çocuklar hemen:

— Hayır, diye itiraz etmişler, biz büyükler başlamadan yemeğe elimizi sürmeyiz.

Kimse elini yemeğe sürmemiş. Bunu gören küçük kız çorba çanağını kapınca karşı duvara fırlatmış. Köpekler de dökülen çorbanın başına giderek yemiye başlamışlar. Ve hemen zehirin tesirile kıvranmağa başlamışlar. Artık çocukların sabrı kalmamış. Babalarına:

— Ey pederimiz, demişler, siz teyzelerimizin sözlerine aldanarak annemizin köpek yavruları doğurduğuna inandınız Hiç insan köpek yavrusu doğurur mu? İşte biz sizin çocuklarınızız.

Derviş, o sevdiği çocukların kendi evladları olduğunu öğrenince her ikisini de kucaklıyarak alınlarından öpmüş. Teyzelerine de:

— Hâinliğinizin cezasını çekmek için kırk katır mı, yoksa kırk satır mı istersiniz, diye sormuş.

Kadınlar:

— Kırk satırı ne yapalım, kırk katır ver de hiç olmazsa dünyayı gezeriz, demişler.

Bunlar, kırk katırın kuyruğuna bağlanmışlar, dağlarda taşlarda parçalanmışlar, her parça etleri bir kayaya takılarak cezalarını bulmuşlar.

Devriş, karısının öldüğü yeri kazdırmış. Orada karısını iğne, iplik gibi incelmiş, Allahtan ölmemiş bulmuş. Birkaç aylık tedaviden sonra kadın eski halini almış. Tekrar düğünler yapmışlar. Evladlarile beraber mesudane yaşamışlar...

Naki Tezel

ler. Eline geçen materyalı düzenli bir şekilde neşretmeyi beceremiyenlerin hiç olmazsa ehline vermek suretile yapacakları hizmet şüphe yok ki kıymetlidir ve zaten her arayıcının folklor çevresi içine giren muhtelif mevzuları olduğu gibi neşretmesi nihayet ihtisasa hiç te lüzum göstermiyen bir hizmetdir ki bu her çeşit folklor mevzuunun tarihine geniş bir yardım olur.

Yurdun her köşesinde yetişerek, halk edebiyatına bir çok değerli örnekler vermiş, sazlı veya sazsız ozanların meydana getirdikleri «Âşık Edebiyatı» çok kere derin bir bilgiye ve etraflı bir tahsile dayanmayan istidat ve zekâ mahsulü şeylerdir. Bu meyanda Karadeniz Ereğlisinde yetişmiş, yazısı okunur, sözü, sohbeti yerinde biri ölü, diğer ikisi sağ üç şairin elimize geçen defterlerinden ve bizzat kendilerinden okuyup duyduklarımızı olduğu gibi kaydetmek suretile tanımış olmak istedik. Bunlardan ölü olan «Hüznî» diğer sağ olanlar da «Racî» ve «Berbadî» mahlaslı üç şairdir. [*]

Hüznî. — 1276 yılında Ereğlide doğmuştur. Kökü Karadeniz Ereğlisinin Yaraçlı köyünden olan Hüzninin asıl adı Hasandır. Kendi kendini yetiştirmiş olması, kendisini tanıyanlarca söylendiğine ve eserlerine göre Farsca ve Arapca okuyup yazabilmesi Hüznîyi zamanına göre hayli olgun göstermiştir. Muhitinde kendisini çok sevdiren ve saydıran Hüznî, Ereğlide nufus memurluğu etmiş, Akçeşehir (Akçekoca) da da memuriyet vermiştir. Bir rivayete göre açıkta kalarak, başka bir rivayete göre de tekaüd edilerek son zamanlarını geçirmiş, nihayet 30 teşrinisani 1342 de Ereğlide ölmüştür. Hüznînin Maarif Nezareti Celilesinin 580 numaralı ve 25 rebiülevvel 312, 13 eylül 310 tarihli ruhsatile tabedildiği yazılı 93 sayfalı taş basması Cönğünün son 3-4 sayfasına Hüznî tarafından «muhibi sadıkım» diye anılan Raci «Efendi» nin [teberrüken bir naati şerif ve iki gazel ve ebyattan bir kaçı] da ilâve edilmiştir ki bu parçaların şairi Raci, ilerde kendisinden bahs edeceğimiz Hacı Seyit adındaki ihtiyar şairdir. Raci bana Hüznînin Cöngünü beraber bastırdıklarını ve maarifin o zaman divandan bir çok yerleri tarh ederek basılmasına ruhsat verdiğini söyledi. Cöngün Hüznînin kendi el yazısı ile aslını şuracıkta da teşekkürü borc bildiğim münevver arkadaşımız Avukat Hasan Basri Seben vermek nezaketinde bulundu. Filhakika el yazılı aslı ile basılı Cönk arasında o devrin maarif sansöründen geçirilerek uygun görülmiyen taraflarının çizilmesinden ileri gelmiş mühim bir fark vardır. Cönğü hep birden yazmağı bırakarak çizilen kısımları ve şairin başka bir defterinden müsvedde halinde yazılmış parçaları aynen yazmağı münasip gördüm. Cöngü müsvedde-

[*] Giresun saylavı Bay Talâtın Hüznî'ye ait bir tetkik yazısı olduğunu duydum. Fakat görmedim. Değerli üstadımız Mehmet Halit Bayrı'da Hüznî adında bir şaire ait parçalar neşretmiş isede bu parçaların Ereğlili Hüznî'ye ait olmadığı anlaşılmıştır.

sinin en sonunda Osman Tevfik adındaki sansör eden zatın şu cümlesi yazılıdır.

«İşbu kitabı kemali itina ile muayene eyledim bervechi tay tabında beis olmadığını arzederim. 10 eylül 310.»

Gerek Hasan Basri Sebenden, gerekse Racinin ve Hüznînin kardeşi cocuğu Saatcı Babadan dinlediğime göre mahlasının tam mânasile müsemması olan (Hüznî) neşeli zamanları az, hüzünle muztarip kendi halinde bir adammış. Buna rağmen sohbeti hoş, halûk, kimsenin incindiğini istemiyen temiz ve sofumeşrep bir zatmış. Raci «Efendi» ye göre aruz bilmediği ve kulak dolgunluğu ile yazdığı iddia edilen Hüznînin aruz bildiği şüphesizdir, eserlerindede göze çarpan budur. İrticalen şiir söylemekte pek de hüneri olmadığı halde şu misal kendisinin bunda da muvaffak bir şair olduğu gösteriyor.

«Muhibbi sadıkı» Raci ile beraber sokakta rastladıkları bir hatunun kazara yüzü açılıverince Racinin irticalen söylediği :

Ref olunca vechi canandan nikâb

mısraına Hüznî derhal mukabele ediyor :

Yeryüzünde doğdu sandım aftap

Maneviyata biraz da mubalağalı düşkün, sofu bir akidenin sahibi olan Hüzninin sabahlara kadar ibadetle ve şiir yazmakla meşgul olduğunu da Raci söyliyor.

Taş basması Cönge sokulmıyan kısımlarla elime geçen karma karışık ve güç okunabilir defterinden çıkarabildiklerimi sırasile yazıyorum :

Dile mihnetresandır hasretin ta ol kadar cânâ
Usandırdı beni bu tatlı canımdan keder cânâ
Olur nail demadem devleti pabusuna ağyar
Diriga payını verd tek hep har öper cânâ
Nola tahris ederse cevherini rağbeti tab'ım
Ki dendanü lebin lâlü gevherden muteber cânâ
Ziyayi ârızın rişki ziyayi aftap iken
Verir mi hiç ziyayi ârızın nuru kamer cânâ
Bahada müşterek Yusuf iken hiç devri hüsnünde
Münasip mi mübahat ede hubanı diğer cânâ
Kıyas etme sebep badi hazandır oldu pejmürde
Havayi arız ve zülfünle sünbül verdi ter cânâ
O ermi geçmeyip candan hem ede davıi aşkın

Sana âşık olan merdaneler candan geçer cânâ
Değil girye beni yakar diye affı tevabile
Şerarı ahıma peyveste çeşmim su döker cânâ
Ne hoştur azmi seyretsen hem olsa hemdemin Hüznî
Açılmış gonceler gülşende bülbüller öter cânâ

*
* *

Bir ateştir yakar canlar bu hüsnü an mıdır cânâ
Kemali hüsn haktan hep sana ihsan mıdır cânâ
Humar aludedir çeşmi siyahın bu reviş bilmem
Yine teşrifi bezmi zümrei rindan mıdır cânâ
Olup mahmuru bade mesti maderzad iken çeşmin
Senin mestane çeşmin ol kadar sekran mıdır cânâ
Şuaı göz alır naz ile ...... nutk olsan
Sedef mi fem içinde dür müdür dendan mıdır cânâ
O fem mi gül mü leb mi mül mü ya gülgoncei an mı
Ye hiç kıymet kesilmez lâal ya mercan mıdır cânâ
O ârızmı gül gülnahl gülzarı melâhat mi
O pişani mi ya mihri ziya efşan mıdır cânâ
O kammetimi nihali bağçei nazü nezaket mi
O ten mi yasemen mi gül mü ya reyhan mıdır cânâ
Nola barikii zülfün ıyani teni zarım
Firakile tahammül ah kim asan mıdır cânâ
Senin derdinle ruyu rahata müştak iken Hüznî
Rakibi dûne yüz vermek sana şayan mıdır cânâ

* *
*

Ey efendi mevti yad etmez misin dünyada hiç
Yok gelenden gitmiyen soyu adem abada hiç
Aklını başına devşir de hele bir yol düşün
Âkil olan harmeni ömrün verir mi bade hiç
Cem'i mal ile tükendi hayf o ömrü nazenin
Sudu yoktur mali dünyanın beyim ukbada hiç
Âşıkı didar isen terk et seva endişesin
Etmedi meyli seva bir âşıkı dildade hiç
Canı terket var ise canane meylin Hüznüya
Cem eden yok can ile cananı bir arada hiç

*
* *

Eğer âşıkı sadık isen gayrı sadedden geç
Edüp cananı maksadi rağbeti canü cesetten geç
Heman canane can terk etmeğe ey dil şitap eyle
Halâs ol derdü mihnetten bu isrî devudden geç

Eğer sofii safi dil isen ey parsa suret
Giyüp tatva libasın rağbeti köhne ...... geç
Sanemdir her ne kim varsa Samedden başka yadında
Sanemden geçmez isen davii kurbü Samedden geç
Eğer magzubu bâri olmamaksa maksadın Hüznî
...... kizbü bühtanü hasedden geç

Sarayi dilde gamden başka bir mihman mı kalmıştır
Dili gampervere gam çekmedik bir an mı kalmıştır
Senin ey şnhu ziba devri âlemsuzu hüsnünde
Cihanda narı aşka yanmadık bir can mı kalmıştır
Sen ol rişki peri mahsudu Leyli sinki âlemde
Senin Mecnunu aşkın olmadık insan mı kalmıştır
Acep bir hali istiğraka düşmüş ayine bilmem
O da hüsnüne âyâ sen gibi hayran mı kalmıştır
Gören var mı cihanın müstakar bir haletin Hüznî
İmaratı mülûku mazi abadan mı kalmıştır.

*
* *

Devlet devri zaman olmuş ne olmamış nedir
Himmeti du pezveran olmuş ne olmamış nedir
Bu deniperver sipihre serfüru etmem ebed
Başım üzre sayeban olmuş ne olmamış nedir
Ehli dil hakkında devri namuvafıktır bütün
Gerdişi gerdun heman olmuş ne olmamış nedir
Can kim mehcurı canan olsa can demem ana
Yârsiz cismimde can olmuş ne olmamış nedir
Teşnei hamrıledim iken bu canım Hüzniya
Hamri hümarı cihan olmuş ne olmamış nedir

— Arkası gelecek sayıda —

Sadi Yaver Ataman

